

2014-CÜ İL ÜÇÜN “UNİVERSİTET QRANTI” MÜSABİQƏSİ (EIF/MQM/Universitet-2014-5(20)) ÇƏRÇİVƏSİNDƏ YERİNƏ YETİRİLMİŞ LAYİHƏ ÜZRƏ NƏŞRLƏR VƏ ƏSAS ELMİ NƏTİCƏLƏR

Mədəni şəkildə becərilən bitkilər insanların birbaşa müdaxiləsi ilə yabanı bitkilərdən əldə olunduğundan onların ömrü, tarixi baxımdan bir o, qədər də uzun olmur. Odur ki, mövcud sort və formalar mütəmadi olaraq yabanı irsin hesabına yenilənməlidirlər. Mədəni bitkilərin yabanı irsinin qorunub saxlanması bu baxımdan olduqca aktualdır.

Aparılmış ekspedisiyalar nəticəsində əldə edilmiş bitki nümunələrinin genetik ehtiyatlarının müəyyənləşdirilməsi üzrə təhlillər aparılmışdır. İlk dəfə olaraq elmi şəkildə müəyyən olunmuşdur ki, Azərbaycanın Qərb regionunda böyük biomüxtəliflik mövcuddur. Bu bölgədə həm meyvə-giləmeyvə və həm də tərəvəz bitkilərinin geniş çeşiddə genetik ehtiyatları mövcuddur. Qərzəkli bitkilərdən cəviz, fındıq, dağ badamı, saqqız ağacı, fısdıq, kol tipli giləmeyvəliyələrdən qarağat, firəng üzümü, moruq, böyürkən, adi qaragilə, mərcangilə, yabanı tərəvəzlərdən təkə kişnişi, şüalı dağ keşnişi, şomu, pencər, tərə, cincilim, quşəppəyi, pərpətöyün, mərzə, cacıq, qazayağı, cırhavuc, yabanı yerkökü, iri at pıtrağı, zirə, baldırğan, ləkəli cacıq, adi çəşir, əvəlik, qırxbuğum, gicitkan, dəvədabanı, əməkömənci, qulançar, çuğundur, su tərəsi, Sərq qətranı, dilimli qoyunqulağı, yarpız, güyanə, tikanlı kəvər, danaqıran, vaxtsizotu, qaya soğanı süründük, kəkotu, yemlik bitkilərinin biomorfoloji və təsərrüfat – texnoloji xüsusiyyətləri araşdırılmış, Şəmkir, Tovuz rayonlarının dağətəyi və Kürətrafi ərazilərdə yeni aşkarlanmış Qaya soğanı və Süyündürük bitkilərinin biomorfoloji və təsərrüfat – texnoloji xüsusiyyətləri araşdırılmış, bu sahədə mövcud ədəbiyyat materiallarından icmal hazırlanmışdır. Həmin genfond materiallarından toplanmış toxum materialı və bitkilərdən hazırlanmış herbari material saxlanılır.

Bizim araşdırmalarımız nəticəsində əldə olunmuş nəticələr praktik olaraq öz tətbiqini tapmışdır. Layihənin həyata keçirilməsi zamanı respublikanın qərb bölgəsində dağ badamının (*Amygdalus fenzliana*) ilk dəfə olaraq, indiyə qədər tədqiqatçı və geniş mütəxəssis dairəsinə tanış olmayan Şəmkir populyasiyası aşkar edilmişdir. Həmin populyasiya dağ badamının Kişik Qafqazda salamat qalınmış ən iri populyasiyası kimi çıxış edir. Digər qərzəkli bitkilərdən (*Juglans regia*, *Corylus avellana*, *Pistacio mutica*) də yayılma arealları dəqiqləşdirilmişdir və genplazma mənbəyi kimi istifadə olunması əlverişli olan ərazilər seçilərək genetik imkanları qiymətləndirilmiş və geoinformasiya məlumatları verilmişdir.

Qərzəkli bitkilərdən cəvizin Göygöl rayonu Aşıqlı kəndi ərazisində aşkarlanmış nazik qabıq cəviz nümunəsinin əkin materialının hazırlanması və gələcəkdə genfond bağ yaradılması məqsədilə ADAU-nun Bağçılıq kafedrasının təcrübə sahəsində 35 ədəd calaq vurulmuşdur. Onlar artıq boy atmağa başlamışdır. Eyni zamanda həmin rayonun dağlıq bölgəsindən bir neçə ədəd yabanı Motmotu, Qaragilə və Qarağat kolları əkilmişdir. Şəmkir rayonunda vaxtilə mövcud olmuş sonralar subyektiv səbəblərdən itib-batmış Qara qarpız və Çilə qarpız formaları şəxsi təsərrüfatçıların həyatıyeni sahələrində aşkarlanmış, toxumları tədarük edilərək Şəmkir rayonunda fermer təsərrüfatında 1,2 ha ərazidə və layihə icraçısının ailə təsərrüfatında 0,3 ha sahədə səpilmiş və hazırda yüksək çıxışlı bostan sahəsi yaradılmışdır.

Yerlərdə yabanı bitkilərdən istifadənin daha səmərəli şəkildə təşkili və həmçinin nəslə kəsilməkdə olan genotoplərin qorunması ilə bağlı praktik tövsiyələr hazırlanmış, onların tədarükü zamanı mərhələliyin qorunması və həmçinin əhalinin bu məhsullara olan tələbatının ödənilməsi məqsədilə ilkin emal səxlərinin yaradılması məsələləri öyrənilmiş, icra strukturlarına müvafiq təkliflər və məsləhətlər verilmişdir.

№	Nəşr haqqında məlumat (Məqalələr)	Tam mətn
1	<p>Məqalənin adı: Перспективы использования нетрадиционных и малораспространенных ягодных растений в Азербайджане</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Сардарова Д., Гасанов З.</p> <p>Nəşrin adı: Научные основы развития современного садоводства в условиях импортозамещения, 2016, с.193-196</p> <p>E-link: -</p> <p>DOI: -</p> <p>İndekslənmə: -</p> <p>İF: -</p>	
2	<p>Məqalənin adı: Qarpızın gec yetişən sort və formalarının şöhrətini özünə qaytaraq</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Həsənov Z., İdrisov H., Məmmədova M., İbrahimov İ.</p> <p>Nəşrin adı: Azərbaycan Aqrar Elmi, Elmi-nəzəri jurnal, 2015, №4, s.54-55</p> <p>E-link: -</p> <p>DOI: -</p> <p>İndekslənmə: -</p> <p>İF: -</p>	
3	<p>Məqalənin adı: Beech forests of Azerbaijan: the modern condition, age structure and regeneration</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Hasanov Z., İbrahimov Z., Nəbiyev V.</p> <p>Nəşrin adı: Annals of agrarian science, vol.15, issue 4, 2017, pp. 453-457</p> <p>E-link: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1512188716300549#!</p> <p>DOI: https://doi.org/10.1016/j.aasci.2016.08.003</p> <p>İndekslənmə: https://www.elsevier.com/journals/annals-of-agrarian-science/1512-1887/abstracting-indexing</p> <p>İF: -</p>	
4	<p>Məqalənin adı: Дикорастущие сородичи орехоплодных культур на Малом Кавказе в пределах Азербайджана</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Гасанов З., Ибрагимов З., Садыгов Т., Сардарова Д., Ализаде Р.</p> <p>Nəşrin adı: Современное садоводство, Электронный журнал, 2016, №1, с.36-50</p> <p>E-link: http://journal.vniispk.ru/</p> <p>DOI: -</p> <p>İndekslənmə: -</p> <p>İF: -</p>	
5	<p>Məqalənin adı: Дикие сородичи ягодных культур в горах Малого Кавказа</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Гасанов З., Акперов З., Ибрагимов З., Сардарова Д.</p> <p>Nəşrin adı: Современное садоводство, Электронный журнал, №4, 2015, с.36-41</p> <p>E-link: http://journal.vniispk.ru/</p> <p>DOI: -</p> <p>İndekslənmə: -</p> <p>İF: -</p>	
	<p>Nəşr haqqında məlumat (Tezislər)</p>	

1	<p>Tezisin adı: Wild Congeners of berry crops in the lesser Caucasus mountains</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Akperov Z., Hasanov Z., Ibragimov Z., Sardarova D.</p> <p>Nəşrin adı: International Scientific and Practical conference “World Science”, №3, Vol.3, 2015, pp.25-29</p>	
2	<p>Tezisin adı: Дикие формы овощных культур в горных районах западной зоны Азербайджана</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Гасанов З., Мамедова М., Набиева З.</p> <p>Nəşrin adı: International Scientific and Practical Conference “World Science”, №1(5), Vol.5, January 2016, pp.6-10</p>	